

W obliczu Zagłady

Uwagi dydaktyczne

Powiązania programowe:

Historia

- poziom nauczania:
gimnazjum i szkoła średnia
- klasa: 3
- liczba godzin: 3–5
- powiązanie z podstawą programową:
II wojna światowa; eksterminacja narodów na terenach okupowanych; obozy koncentracyjne i łagry; Holocaust; Polskie Państwo Podziemne; społeczeństwo polskie w okresie wojny

Język polski

- poziom nauczania:
gimnazjum i szkoła średnia
- klasa: 3
- liczba godzin: 3
- powiązanie z podstawą programową:
proces historycznoliteracki (konteksty utworu: historyczne i biograficzne); tematy, motywy, wątki: np. śmierć, droga, wędrówka; wartości, kategorie estetyczne i filozoficzne: np. dobro, odpowiedzialność, sprawiedliwość, tolerancja, naród, społeczeństwo

Uwaga: Scenariusz można wykorzystać jako podsumowanie lekcji na temat Zagłady.

Uzasadnienie tematu

Holokaust (Szoa, Zagłada) – to zaplanowana, instytucjonalnie zorganizowana i systematycznie przeprowadzona przez nazistowskie Niemcy i ich pomocników eksterminacja około sześciu milionów europejskich Żydów w latach II wojny światowej. Oprócz Żydów ofiarą hitlerowskiego ludobójstwa padło kilka milionów ludzi innych narodowości, w tym przede wszystkim Polacy i inni Słowianie, jeńcy wojenni, Romowie i Sinti (Cyganie), a także tysiące innych ludzi, takich jak osoby niepełnosprawne i homoseksualiści.

Holokaust nie dokonał się w próżni społecznej, lecz na oczach całego świata. Jednostki i społeczeństwa, często wbrew własnej woli, zmuszone zostały do ustosunkowania się wobec tragedii Żydów, która tym samym stała się swoistym wyzwaniem dla człowieczeństwa. Los Żydów, chociaż zależał przede wszystkim od decyzji niemieckich nazistów, to także w pewnym stopniu był zależny od ludzi, którzy ich ratowali lub wydawali, ale również od tych, którzy się temu biernie przyglądali. Milczenie i zaniechanie działania często oznaczały przyzwolenie na zbrodnię. Dlatego cała ludzkość powinna poczuwać się do odpowiedzialności za Zagładę. Chcąc uniknąć w przyszłości podobnych doświadczeń, należy poddać krytycznej analizie różnorodne postawy ludzi wobec Holocaustu. Pozwoli to lepiej zrozumieć problem odpowiedzialności za siebie i drugiego człowieka oraz poznać tkwiące w naturze ludzkiej możliwości i ograniczenia w sytuacji zagrożenia życia.

Główne zagadnienia

- Kategorie postaw indywidualnych wobec Zagłady: ratujący Żydów, bierni świadkowie, sprawcy i ich pomocnicy
- Sprawiedliwi wśród Narodów Świata – pomoc indywidualna i zorganizowana
- Postawy społeczeństw okupowanej Europy wobec Zagłady ze szczególnym uwzględnieniem społeczeństwa polskiego
- Bierność rządów wolnego świata

W obliczu Zagłady

Uwagi dydaktyczne

Wiedza o społeczeństwie

- a) poziom nauczania:
szkoła średnia
- b) liczba godzin: 2
- c) powiązanie z podstawą programową:
obywatel a władza w systemach totalitarnych, autorytarnych i demokratycznych; etyka życia społecznego, postawy prospołeczne (odwaga cywilna, prawdomówność, wrażliwość społeczna, solidarność); jednostka – grupa – społeczeństwo; konflikty społeczne, harmonia społeczna; wzory obywatelskiego działania, rola interesów grupowych

Korelacja: sztuka

Uwagi o realizacji:

Scenariusz lekcji można realizować w ramach różnych przedmiotów nauczania w szkole ponadpodstawowej, np. historii, języka polskiego, wiedzy o społeczeństwie. Każdy nauczyciel powinien sam zdecydować, jakie treści będzie realizował na swoich lekcjach. Dlatego wskazana jest korelacja międzyprzedmiotowa i współpraca między nauczycielami różnych przedmiotów. Ważną sprawą jest konieczność różnicowania metod i technik pracy, które powinny być dostosowane do wieku i możliwości poznawczych uczniów.

Wymagania sprzętowe i materiały pomocnicze:

komputer PC / odtwarzacz DVD / monitor / rzutnik multimedialny (opcjonalnie), rzutnik folii, arkusze papieru, pisaki, taśma samoprzylepna, schemat drzewka decyzyjnego

Cele

- Uczniowie rozróżniają odmienne typy postaw wobec Holocaustu – ratujący, widz (bierny świadek), sprawca, pomocnik sprawcy – i są świadomi różnych stron natury ludzkiej, skłonności do czynienia dobra i zła. Dlatego też uczniowie:
  - znają okoliczności i rozumieją motywy kierujące osobami, które ratowały Żydów z narażeniem życia własnego i swoich bliskich;
  - znają wkład Polaków i osób innych narodowości w ratowanie Żydów i wiedzą o wysiłku podjętym przez polski rząd na uchodźstwie, który bezskutecznie informował światową opinię publiczną o tragicznej sytuacji Żydów w okupowanej Polsce;
  - wiedzą o współdziałaniu Polaków i osób innych narodowości z Niemcami przy prześladowaniu Żydów i znają przykłady takiego działania (np. zjawisko szmalcownictwa).
- Uczniowie wiedzą i rozumieją, że antysemityzm i obojętność większości ludzi oraz rządów na świecie stworzyły niemieckim nazistom dogodny klimat do popełnienia zbrodni ludobójstwa.
- Uczniowie rozważają problem odpowiedzialności człowieka za samego siebie i innych w sytuacji zagrożenia życia i bezpieczeństwa.
- Uczniowie zastanawiają się nad kwestią wpływu jednostki na bieg wydarzeń, analizują na konkretnych przykładach konsekwencje podejmowania działań lub ich zaniechania.

Metody i formy pracy

- Praca pod kierunkiem nauczyciela
- Dyskusja
- Analiza SWOT
- Drzewko decyzyjne
- Elementy dramy
- Analiza tekstu literackiego
- Praca w grupach

W obliczu Zagłady

Uwagi dydaktyczne

Materiały i środki dydaktyczne

- Materiały audiowizualne USC Shoah Foundation Institute:
relacja 1 – *W obliczu Zagłady. Sprawiedliwi* (fragmenty relacji siostry Marii Górskiej, Michała Głowińskiego i Miny Fuks), relacja 2 – *W obliczu Zagłady. Bierni świadkowie* (fragmenty relacji Marii Szarach, Lili Lam-Nowakowskiej i siostry Marii Górskiej), relacja 3 – *W obliczu Zagłady. Sprawcy i ich pomocnicy* (fragmenty relacji Majera Grosmana, Michała Głowińskiego i Marii Szarach)
- Teksty źródłowe historyczne (załączniki 1–7)
- Teksty literackie (załączniki 8–9)
- Ikonografia – fotografie na folii (załączniki 10–20)
- Materiały statystyczne (załącznik 21)